

države v roke tisti, ki bodo besedo ustave uresničili s pravim razumevanjem svojih dolžnosti nasproti narodu in državi ter z resnično zavestjo odgovornosti za to, da je temelj države pravica, ki jo mora dobiti vsakdo brez razlike.

Poiskati pravilno rešitev je bila naloga vseh onih, ki so doslej državo upravljali. Kljub temu, da se ni nobena politična stranka posvetila tej nalogi z vso vnemo in samozatajevanjem, kljub temu, da so politični viharji zastirali poglede v široka narodna obzorja, je nuja življenja vendar preoralala tla tako, da se danes krepkeje nego kdaj prej razrašča volja po krepki, vsem svojim delom enako prilagojeni državi. Čim bolj kažejo trenutni znaki, da se razvoj obrača od sinteze k prejšnjim oblikam, tem močnejše se dviga odpor proti vrnitvi v preteklost. Poti nazaj ni.

LAVO ČERMELJ:

JULIJSKA KRAJINA

II. Goriška pokrajina

Goriška pokrajina je razmeroma zelo mlada, kajti nastala je šele meseca februarja leta 1927. Prvi dve leti po aneksiji je prejšnja Goriško-gradiščanska dežela ohranila svojo avtonomijo in svoj obseg, da, bila je celo povečana za Kanalsko dolino in za ves del Kranjske, ki je bil priključen Italiji. Tik pred nastopom fašističnega režima pa so se vse tri prejšnje dežele: Trst z okolico, povečana Goriška-Gradiščanska in Istra, združile v eno samo politično enoto: pokrajino Julijska Krajina. Ker so imeli v tej pokrajini Slovenci in Hrvatje absolutno večino in bi utegnili imeti vodilno besedo v pokrajinskem zastopstvu, je fašistična vlada že v januarju 1923. razdelila Julijsko Krajino na tri dele. Tako sta nastali Tržaška pokrajina, o kateri smo razpravljali v prvem delu tega spisa, in Puljska pokrajina, o kateri bomo še govorili. Ostali tretji del so priključili že prej obstoječi Videmski pokrajini v stari Italiji, tako da ne bi imeli Slovenci in Hrvatje nikjer večine. Ko so pozneje z novimi fašističnimi zakoni izključili Slovence in Hrvate od zastopstva v pokrajinski upravi, so leta 1927. zopet odtrgali večji del tega ozemlja od Videmske pokrajine in ustvarili novo Goriško pokrajino, ki obsega ves nekdanji goriški okraj, gradiščanski okraj brez občin sodnega okraja Červinjan in brez občine Chiopris-Viscone, skoro ves stari idrijski sodni okraj ter nekatere občine sežanskega in tržiškega okraja. Kanalska dolina in gori omenjene občine gradiškega okraja so ostale dalje v Videmski pokrajini.

Goriška pokrajina ima po podatkih iz leta 1936. površino 2.724,72 km², po prejšnjih navedbah nekoliko manj, namreč 2.706,62 km².

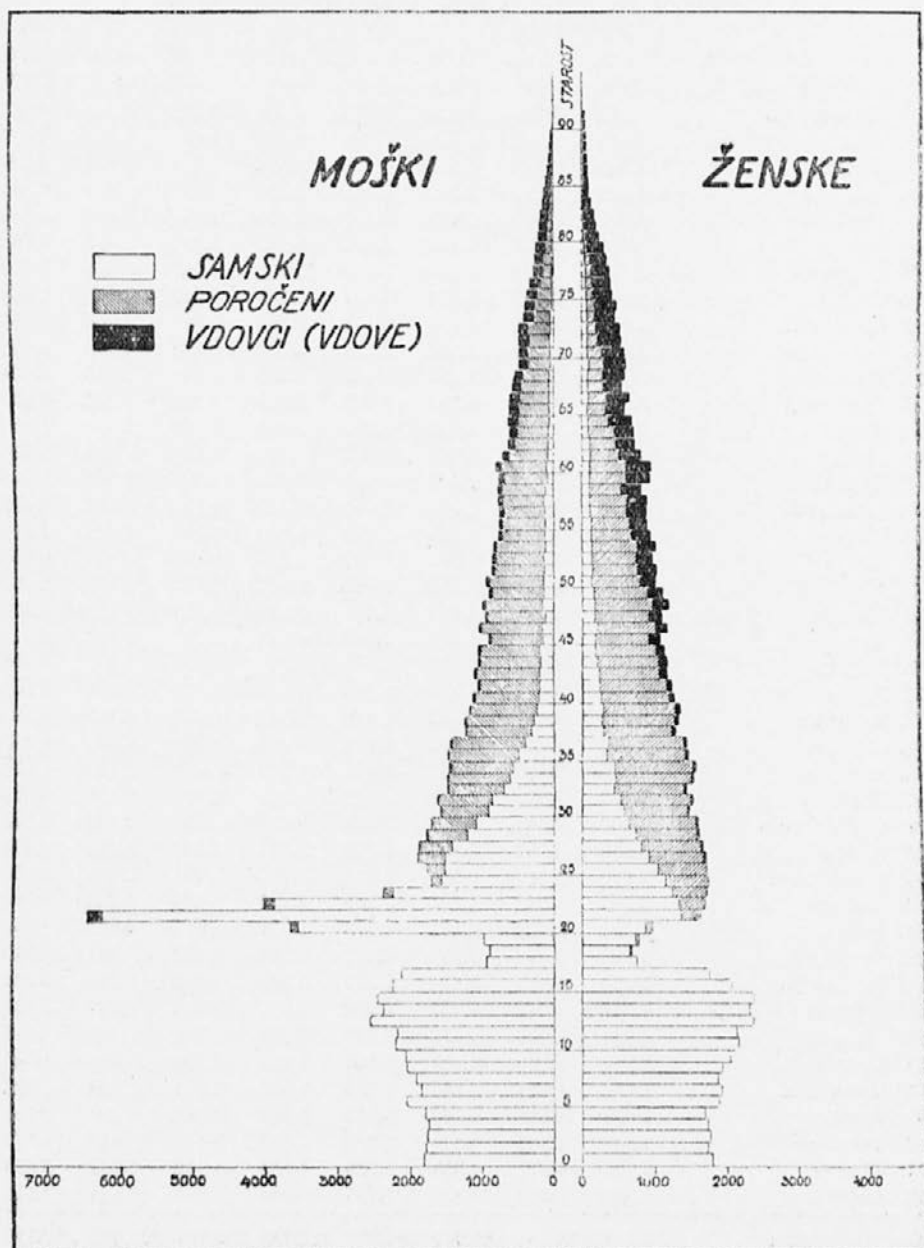
Goriška pokrajina je po znatni večini slovenska dežela. Po podatkih italijanskega uradnega štetja iz leta 1921. je živelo na tem ozemlju 71% Slovencev, 17% Furlanov in le 11% Italijanov.

VIII. PREBIVALSTVO V OBČINAH GORIŠKE POKRAJINE PO OBČINSKEM OBSEGU 21. APRILA 1936. V LETIH 1869 — 1936.

št.	občina	š t e v i l o p r i s o t n i h p r e b i v a l c e v								
		31. XII.	31. XII.	31. XII.	31. XII.	31. XII.	1. XII.	21. IV.	21. IV.	
		1869	1880	1890	1900	1910	1921	1931	1936	
1.	Ajdovščina	5.112	5.074	5.333	5.676	6.134	6.203	6.542	6.878	
2.	Anhovo (Salona)	2.449	2.508	2.630	2.690	2.810	2.471	2.881	2.878	
3.	Bovec	5.004	4.492	4.655	4.495	4.592	4.111	4.731	4.538	
4.	Breginj	2.058	1.880	2.049	2.088	2.368	2.297	1.987	1.891	
5.	Cerkno	6.661	6.461	6.798	6.795	7.100	7.560	7.624	8.249	
6.	Col	1.716	1.727	1.729	1.811	1.942	1.987	2.010	2.083	
7.	Čepovan	3.212	3.191	3.302	3.369	3.438	3.097	3.010	2.850	
8.	Črniče	3.159	3.009	3.044	3.311	3.385	3.312	2.842	2.823	
9.	Črni vrh	2.914	2.996	3.109	3.137	3.236	3.241	3.068	3.554	
10.	Dobrovo	2.065	2.066	2.184	2.260	2.283	2.278	2.099	2.067	
11.	Dolenje	2.710	2.581	2.698	2.715	2.798	2.691	2.403	2.356	
12.	Dornberg	2.951	2.982	3.151	3.678	4.207	4.382	4.213	4.082	
13.	Fara	1.694	1.773	1.920	1.895	1.905	1.766	2.091	1.827	
14.	Gorica	26.679	32.161	34.457	39.867	47.990	42.260	49.239	51.475	
15.	Gradiška	3.073	3.201	3.352	3.881	4.420	4.717	5.209	5.226	
16.	Grahovo	4.046	3.814	3.792	3.741	4.149	4.097	3.722	4.032	
17.	Grgar	3.162	3.112	3.166	3.420	3.480	3.179	2.979	2.938	
18.	Idrija	8.538	9.147	9.970	10.667	11.103	10.440	10.629	10.586	
19.	Kal	2.446	2.574	2.554	2.510	2.707	2.387	2.177	2.003	
20.	Kanal	4.632	4.471	4.649	4.671	5.108	4.217	4.117	4.178	
21.	Kobarid	7.026	6.511	6.585	6.657	6.752	6.330	7.160	6.015	
22.	Kojsko	6.449	6.350	6.557	6.746	6.971	6.258	5.693	5.565	
23.	Komen	5.623	5.473	5.575	5.748	5.843	5.575	4.819	4.566	
24.	Kopriva	2.942	3.473	3.952	4.410	4.741	4.571	4.359	4.322	
25.	Krmin	7.990	7.136	7.444	8.214	8.952	8.583	8.227	9.145	
26.	Marijan	1.740	1.418	1.584	1.665	1.945	1.917	1.740	1.618	
27.	Miren	3.470	2.652	2.839	3.003	3.155	2.736	2.831	2.959	
28.	Opatje selo	2.560	2.549	2.709	2.898	2.876	2.124	2.329	2.330	
29.	Renče	3.076	3.102	3.332	3.592	3.921	3.698	3.243	3.331	
30.	Rihemberk	3.474	3.551	3.569	3.745	3.950	3.754	3.488	3.260	
31.	Romans	3.344	3.339	3.472	3.580	4.051	4.145	4.213	4.284	
32.	Soča	1.197	1.156	1.161	1.073	1.029	1.076	1.012	1.061	
33.	Sv. Križ	3.190	3.044	3.072	3.207	3.201	3.121	2.851	2.812	
34.	Sv. Lucija	5.934	6.011	5.874	5.537	5.843	5.642	5.385	5.346	
35.	Sempas	2.517	2.512	2.739	2.974	3.187	3.054	2.797	2.754	
36.	Štanjel	2.934	2.308	2.273	2.243	2.221	2.136	1.995	1.891	
37.	Št. Vid	3.282	3.005	2.989	2.916	2.832	2.706	2.548	2.545	
38.	Temenica	1.752	1.751	1.833	1.804	1.911	1.603	1.420	1.422	
39.	Tolmin	5.665	6.134	6.089	5.969	6.406	6.584	6.884	6.493	
40.	Trnovo	1.540	1.547	1.479	1.428	1.503	1.446	1.385	1.373	
41.	Vipava	5.177	4.971	4.859	4.936	5.111	4.962	5.737	5.695	
42.	Zagraj	1.030	1.307	1.550	1.735	2.044	1.993	2.131	2.449	
Vsa pokrajina		176.193	178.521	186.087	196.757	213.600	200.707	205.823	207.750	

Goriška pokrajina ima po sedanji politično-upravni razdelitvi 42 občini. Sama Gorica je pogoltnila pet sosednih občin: Ločnik, Podgoro, Solkan, Štandrez in Št. Peter. V tej veliki Gorici je bilo po štetju iz leta 1921.

**PREBIVALSTVO GORISKE POKRAJINE LETA 1921. PO STAROSTI, SPOLU
IN CIVILNEM STALEZU.**

17.388 Slovencev proti 14.798 Italijanom in 9.474 Furlanom. Resnično razmerje je bilo še bolj Slovincem v prid.

Izmed občin Goriške pokrajine (Primerjaj razvidnico VIII!) ni imela nobena pod 1000 prebivalcev, 7 od 1000 do 2000, 24 od 2000 do 5000, 9 od 5000 do 10.000 (Ajdoščina, Cerčno, Gradiška, Kobarid, Kojsko, Krmin, Sv. Lucija, Tolmin in Vipava) ter samo dve občini preko 10.000 prebivalcev, namreč Idrija 10.586 in Gorica 51.475. Gostota prebivalstva je splošno manjša kakor v Tržaški pokrajini. Povprečna gostota vse pokrajine je bila leta 1936. 76 oseb na km², in sicer 504 za samo Gorico in 60 za ostale občine skupaj. Najbolj obljudeni so kraji v nižavi (226 oseb na km²), v hribovitem delu je prišlo 136 in v gorskem predelu le 39 oseb na km².

Diagram ponazoruje specifikacijo prebivalstva Goriške pokrajine po starosti, spolu in civilnem staležu. Glede sestave diagrama, ki upošteva v aprilu 1936. prisotno prebivalstvo, veljajo analogno vse pripombe iz prvega dela tega spisa. Diagram za Goriško pokrajino se bistveno ne razlikuje od diagrama za Tržaško pokrajino. Kar smo tam omenili, bi morali tu še enkrat ponoviti. Ker nam prostor tega ne dopušča, naj si čitatelj sam pomaga z razlago iz prvega dela. Mi se hočemo omejiti samo na posebnosti ali večje razlike. Predvsem bi radi opozorili na izrastek na moški strani, ki je še bolj izrazit kakor pri prejšnjem diagramu. V Goriški pokrajini so bili leta 1936. (ob času abesinske vojne) 13.394 vojaki, za 1439 več kakor pet let prej. V istem času so bili od domačih fantov 2503 v vojni službi v Afriki. Povprečno je leta 1936. v Goriški pokrajini vsaka 15. oseba ali vsak 8. moški bil vojak.

Le prisotnosti tolikih vojakov moramo pripisati dejstvo, da je število moških večje od števila žensk. Od prisotnega prebivalstva je prišlo namreč 1086 moških na 1000 žensk. Po uradnem štetju, ki upošteva tudi domače fante na bojišču v Afriki, je bilo razmerje 1109 proti 1000. Leta 1931. je bilo razmerje 1074 proti 1000.

Posebno velika je seveda razlika med obema spoloma v letnikih 20, 21 in 22. Od prisotnega prebivalstva v tej starosti prevladujejo moški nad ženskami kar za 9819 ali za 232%. Razlika med legalnim številom prebivalstva moškega in ženskega spola v tej starosti pa je samo 796 v korist moških.

Po obliki spodnjega dela diagrama sklepamo, da tudi v Goriški pokrajini rojstva v zadnjih letih stalno padajo. V desetletju 1927—1936 se je število rojstev znižalo od 5400 na 3700. (Primerjaj razvidnico IX!) Plodovitost, ki je bila v prvih letih enaka ali celo višja od povprečne plodovitosti vse Italije, je danes znatno pod to povprečno vrednostjo. Umrljivost pa se je istočasno le neznatno zmanjšala. Zaradi tega je prirodni prirastek čimdalje manjši, je sicer večji kakor v Tržaški pokrajini, toda daleč pod povprečnim prirastkom vse države. Padel je v zadnjem desetletju od 11,5‰ na 4,5 odstisočka.

Posledica tega pojava je, da se prebivalstvo Goriške pokrajine čim dalje bolj stara. V tem pogledu je Goriška pokrajina celo že na slabšem kakor

Tržaška. Dočim sta namreč v Tržaški pokrajini $\frac{2}{3}$ vsega prebivalstva v starosti nad 21 leto, so v Goriški pokrajini v tej starosti že $\frac{3}{5}$.

IX. PRIRODNI PRIRASTEK PRISOTNEGA PREBIVALSTVA GORIŠKE POKRAJINE V DESETLETJU 1927/1936.

leto	število živorojenih		število umrlih		prirastek	
	absolutno	v odtisočkih	absolutno	v odtisočkih	absolutno	v odtisočkih
1927	5400*	26,5	3057	15,0	2570	11,5
1928	5890*	28,9	2983	14,6	2028	14,3
1929	4362	21,3	3254	15,9	1108	5,4
1930	4629	22,6	2586	12,6	2043	10,0
1931	4063	19,7	2720	13,2	1343	6,5
1932	4091	19,9	2962	14,4	1129	5,5
1933	3899	18,9	2670	13,0	1229	5,9
1934	3961	19,2	2502	12,1	1459	7,1
1935	3818	18,4	2638	12,8	1180	5,6
1936	3717	18,0	2804	13,5	913	4,5

* Število živorojenih v letih 1927 in 1928 je za Goriško kakor tudi za Tržaško pokrajino v razvidnici II. samo približno izračunjeno, ker navaja razpoložljiva statistika samo skupno število živo- in mrtvorojenih.

Za podrobnejšo primerjavo naj služi razvidnica X., ki podaja pregled prebivalstva obeh pokrajin po starosti v letih 1931 in 1936.

X. PREBIVALSTVO PO STAROSTI

Starost	Goriška pokrajina		Tržaška pokrajina	
	1931	1936	1931	1936
	%	%	%	%
0—14	28,7	28,8	22,2	22,1
15—39	42,6	41,5	46,5	45,1
40—59	18,1	18,8	20,9	22,5
60—90	10,6	10,9	9,5	10,3

Za goriško pokrajino pa je značilno, da niti ta razmeroma skromni prirodni prirastek prebivalstva ne ostane v sami pokrajini. Tako je znašal v zadnjih petih letih (1931 — 1936) prirodni prirastek prisotnega prebivalstva 6049, dejanski prirastek pa, kakor izhaja iz razvidnice VIII, samo 1927. Očitno se je v tem razdobju več ljudi izselilo kakor priselilo. Po statistiki znaša ta razlika 4.122 ali 2,0% prebivalstva iz leta 1931.

Ta pojav je še bolj eklatanten, ako jemljemo za podlago legalno število prebivalstva, to je prebivalstva, ki ima svoje stalno bivališče v pokrajini, a je le prehodno odsotno. Razlika med izseljenci in priseljenci znaša v

tem primeru kar 16.719 ali 7,9% vsega prebivalstva, tako da izkazuje legalno število prebivalstva v petletju 1931—1936 padec za 10.289 duš. V predidočem desetletju (1921—1931) ni bil ta pojav še tako akuten, saj je tedaj število prisotnega prebivalstva narastlo za 5.116, legalno število pa za 749.

Legalno število upošteva domače avtohtono prebivalstvo. To pa je v Goriški pokrajini, kakor smo že omenili, po veliki večini slovensko. Za zgornjim pojavom se tedaj skriva izredno močno izseljevanje Slovencev, ki ga pa pritok tujega elementa, očitno zaradi gospodarske strukture dežele, nikakor ne krije.

XI. LETA 1931. PRISOTNO PREBIVALSTVO GORIŠKE POKRAJINE PO ROJSTNEM KRAJU IN SPOLU.

rojstni kraj	Gorica			Idrija			ostale občine		
	m. in ž.	m.	ž.	m. in ž.	m.	ž.	m. in ž.	m.	ž.
kraj bivališča	24.119	11.571	12.548	8.359	4.017	4.342	114.666	58.285	56.381
Goriška pokraj.	7.028	2.755	4.273	922	434	488	12.664	4.983	7.681
Ostala Jul. Kraj.	2.871	1.297	1.574	68	38	30	2.690	1.176	1.514
Ostala Italija	13.174	9.211	3.963	898	768	130	13.603	9.967	3.636
Ital. kolonije	14	7	7	—	—	—	8	6	2
Inozemstvo	2.031	880	1.151	382	131	251	2.315	1.037	1.278
neznano	2	1	1	—	—	—	9	6	3
skupno	49.239	25.722	23.517	10.629	5.388	5.241	145.955	75.460	70.495

Kako se izraža ta pojav v sestavi prebivalstva, prikazuje razvidnica XI. Še bolj poučna bi bila podobna razvidnica za leto 1936., toda potrebni podatki nam žal niso bili na razpolago.

V Gorici je živel leta 1931. 13.174 ali 27% prebivalcev z rojstnim krajem v starih pokrajinah Italije. Še večji odstotek izkazuje Gradiška, namreč kar 37%. V obeh primerih pa gre v prvi vrsti za vojaštvo, ki je bilo tam nastanjeno, v Gorici 4.798 in v Gradiški 1.071 mož. Tudi v Idriji se je že opazala izprememba v strukturi prebivalstva, dasi ne tako hudo kakor v Postojni. Od 10.629 prebivalcev leta 1931. jih je bilo 79% rojenih v domači občini, 9,4% v ostali Julijski Krajini in 8,4% v stari Italiji. Od zadnjih pa je bila več kakor polovica (593) vojakov. Za ostale občine nam žal manjkajo podrobnejši podatki. Pogrešamo jih zlasti za kraje z večjimi posadkami, kakor Vipava in Tolmin. Kajti leta 1931. je bilo izven Gorice, Gradiške in Idrije še 5423 vojakov v Goriški pokrajini. Leta 1936. pa je bilo celotno število vojaštva še za 1500 večje.

Upoštevajoč rojstni kraj prebivalcev obenem z njihovo starostjo dobimo za leto 1931. to-le sliko. Za prebivalce v starosti do 14. leta (59.170 oseb) je bilo razmerje med osebami, rojenimi v domačem kraju, v ostali Julijski Krajini in v stari Italiji 85 : 7 : 5,5, za prebivalce v starosti od 15. do 64. leta 65 : 15 : 17,8, za prebivalce v višji starosti 73 : 19,7 : 5,2.

Od prebivalcev, ki so bili ob štetju leta 1931. v Goriški pokrajini prisotni, jih je bilo 27.675 rojenih v stari Italiji. Od teh je bilo 19.946 moških in le 7.720 žensk. Glede rojstnega kraja je podobna slika kakor v Tržaški pokrajini. Največ jih je bilo iz Benečije (14.906). Po velikem presledku ji sledijo Emilija (1.638), Sicilija (1.261), Lombardija (1.186), Kampanja (1.172), Pulje (1.079), Abruci in Molise (1.055), Kalabrije (1.015), Toskana (877), Piemont (746) in Južni Tirol (502). Ostale dežele so dale manj kakor 500 prebivalcev.

Razlika med prirodnim prebivalstvom glavnega mesta in deželo je v Goriški pokrajini manjše kakor v Tržaški, saj ni Gorica posebno veliko mesto in ima sama skoro četrtino aktivnih prebivalcev zaposlenih v poljedelstvu.

XII. PRIRODNI PRIRASTEK PRISOTNEGA PREBIVALSTVA V POSAMEZNIH OBČINAH GORIŠKE POKRAJINE LETA 1936.

občina	živorojenih ‰	umrlih ‰	prirastek ‰	občina	živorojenih ‰	umrlih ‰	prirastek ‰
Ajdovščina	21,2	13,0	8,2	Kojsko	17,8	13,5	4,3
Anhovo	24,0	12,5	11,5	Komen	17,5	14,0	3,5
Bovec	15,9	14,5	1,4	Kopriva	16,4	11,6	4,8
Breginj	18,6	14,8	3,8	Krmin	14,6	14,0	0,6
Cerkno	22,9	11,0	11,9	Marijan	18,6	13,6	5,0
Col	28,3	17,8	10,5	Miren	21,3	15,2	6,1
Čepovan	17,2	14,7	2,5	Opatje selo	24,5	12,6	11,9
Črniče	16,0	17,4	-1,4	Renče	16,8	12,9	3,9
Črni vrh	24,2	10,7	13,5	Rihemberk	23,0	17,8	5,2
Dobrovo	18,9	12,6	6,3	Romans	16,8	8,7	8,1
Dolenje	24,6	11,9	12,7	Soča	20,8	12,2	8,6
Dornberg	17,6	14,7	2,9	Sv. Križ	24,6	13,5	11,1
Fara	12,0	10,4	1,7	Sv. Lucija	15,2	12,9	2,3
Gorica	16,3	15,1	1,2	Šempas	20,3	14,2	6,1
Gradiška	13,4	8,6	4,8	Štanjel	20,7	17,5	3,2
Grahovo	11,7	7,7	4,0	Št. Vid	20,8	16,1	4,7
Grgar	23,1	14,0	9,1	Temenica	12,7	18,3	-5,6
Idrija	14,4	13,0	1,4	Tolmin	14,3	11,7	2,6
Kal	19,0	13,0	6,0	Trnovo	22,5	11,8	10,7
Kanal	23,2	17,0	6,2	Vipava	21,3	10,9	10,4
Kobarid	20,0	13,3	6,7	Zagraj	14,7	9,8	4,9

Za primerjavo prirastka v posameznih občinah imamo na razpolago podatke samo za leto 1936. (Glej razvidnico XII.!) Le v desetih občinah je bil prirastek večji kakor povprečni državni prirastek. Zato je bil tudi relativni prirastek Goriške pokrajine (4,5‰) daleč pod relativnim prirastkom celotne

države (8,7%). Manjši odtisoček prirastka nego povprečni pokrajinski izkazuje poleg glavnega mesta Gorica in večjih središč, kakor Idrija in Krmin, tudi večje število kmetijskih občin, in sicer z izjemo male furlanske občine Fara izključno slovenskih občin: Bovec, Breginj, Čepovan, Črniče, Dornberg, Grahovo, Kojsko, Komen, Renče, Sv. Lucija, Štanjel, Temenica in Tolmin. Manjši relativni prirastek kakor sama Gorica so imele občine Črniče, Krmin in Temenica. V Črničah in Temenici je bil zaradi izredno velikega števila smrtnih slučajev (17,4, odnosno 18,3%) namesto prirastka celo zmanjšek, in sicer v Črničah 1,4% in v Temenici kar 5,6 odtisočni. Primerjava med glavnim mestom in deželo bi bila še manj ugodna za deželo, ako ne bi Gorica izkazala veliko umrljivost 15,1%, katera pa gre delno na račun podeželskega prebivalstva, ki je umrlo v goriških bolnicah.

Gotovo ne moremo iz podatkov za eno samo leto že sklepati na potek razvoja v številu prebivalstva. Vendar lahko povzamemo iz podatkov za celotno pokrajino v predidajočih letih, da ni bil ta pojav l. 1936. nekaj izrednega ali prehodnega, temveč da se v njim zrcali smer, v kateri gre razvoj prebivalstva. To je razvidno tudi iz tabele VIII. Z edino izjemo Gorice ne izkazuje nobena občina v povojnih letih znatnega napredovanja. Pač pa opazamo pri velikem številu občin v povojnih letih stalno nazadovanje. Tudi večina občin, v katerih je prebivalstvo v prvem času naraščalo, ima očitno višek že za seboj, kajti zadnje štetje iz leta 1936. podaja tudi zanje nižja števila.

Ako ne bi sama Gorica imela prirastka, v glavnem seveda po priseljevanju, bi celotna pokrajina izkazala v povojni dobi stalen padec prebivalstva. Tako je v desetletju 1921/1931 prebivalstvo vse pokrajine narastlo za 5100 prebivalcev, Gorica sama je v istem času pridobila skoro 7000 prebivalcev, tako da je ostali del pokrajine v tej dobi dejansko izgubil skoro 2000 prebivalcev. Tudi v zadnjem petletju (1931/36) je imela pokrajina le 1900 oseb prirastka, Gorica sama pa preko 2200. Celotni prirastek prebivalstva (1900) je le neznatno večji od prirastka nastanjenega vojaštva (1500). Razen Gorice ni pač nobenega središča, ki bi lahko vezalo nase ves domači prirodni prirastek ali celo pritegnil večje število prebivalcev od drugod. Goriška pokrajina je specifično poljedelska dežela, kakor je to razvidno iz tabele XIII. V 31 občinah (od vseh 42 občin) se je več kot polovica in v 8 občinah več kot tretjina aktivnih prebivalcev bavilo s poljedelstvom. Le v treh občinah so prevladovali drugi poklici, namreč v Gorici, v znanem slovenskem industrijskem središču Miren in vsaj po statistiki tudi v Trnovem. Ta občina izkazuje sploh največji odstotek v industriji zaposlenih oseb. Dejansko pa gre za oglarje in druge gozdne delavce, tako da ima tudi ta občina resnično poljedelski značaj. O težkem delu, ki ga opravljajo prebivalci te občine, priča tudi izredno nizek odstotek oseb, ki so sploh aktivne. V industriji je zaposlenih več kot polovica aktivnih prebivalcev samo v treh občinah:

v Marijanu, Mirnu in v Trnovem, več kot tretjina pa v 10 občinah. Visoki odstotek (13.1%) v trgovini zaposlenih oseb v občini Opatjeselo izvira bržkone iz napačnega zapisovanja, podobno kakor pri dveh občinah Tržaške pokrajini, omenjenih v prvem delu tega spisa.

XIII. PREBIVALSTVO GORIŠKE POKRAJINE PO POKLICU LETA 1936.

občina	zaposlenih			od. cel. preb. zaposlenih %
	v poljed. %	v ind. in prometu %	v trgov. %	
Ajdovščina	48,0	35,6	6,2	43,5
Anhovo	50,4	42,4	3,4	43,4
Bovec	54,7	31,0	5,1	47,2
Breginj	84,2	10,7	2,1	46,0
Cerkno	71,3	14,9	3,6	50,4
Col	59,9	27,9	2,9	41,6
Čepovan	78,9	12,9	3,0	46,1
Črniče	76,1	13,7	3,0	43,3
Črni vrh	63,4	16,0	4,0	50,5
Dobrovo	89,0	4,5	1,2	43,3
Dolenje	88,1	5,5	2,5	42,7
Dornberg	87,0	6,2	2,9	46,9
Fara	54,4	33,3	4,9	52,8
Gorica	23,8	40,5	12,5	49,4
Gradiška	35,3	42,2	10,3	54,7
Grahovo	66,7	18,1	3,0	57,3
Grgar	82,1	10,3	3,1	45,0
Idrija	40,2	41,0	6,8	43,7
Kal	90,8	3,4	1,8	46,0
Kanal	71,7	15,8	4,9	44,0
Kobarid	78,2	11,7	5,1	43,8
Kojsko	87,2	5,4	3,1	54,7
Komen	75,0	15,8	3,6	43,5
Kopriva	42,2	45,2	6,4	46,4
Kormin	38,4	39,1	8,1	49,7
Marijan	38,2	53,9	3,6	48,5
Miren	28,3	52,4	9,2	40,2
Opatjeselo	53,2	28,3	13,1	36,6
Renče	41,5	47,8	5,9	38,7
Rihemberk	86,2	6,7	2,2	42,8
Romans	56,2	32,0	7,0	47,2
Soča	59,3	18,8	3,2	58,2
Sv. Križ	70,6	18,0	5,2	41,7

Sv. Lucija	77,5	12,9	4,5	49,4
Šempas	81,9	10,8	3,8	41,9
Štanjel	83,4	7,6	3,9	43,2
Št. Vid	82,3	11,3	1,7	43,5
Temenica	72,9	17,0	5,5	41,0
Tolmin	62,2	19,4	6,2	49,8
Trnovo	16,6	70,3	3,7	33,9
Vipava	62,4	23,8	5,5	51,5
Zagraj	34,2	49,5	8,1	48,2

Za Goriško pokrajino bi čitatelj pričakoval največji padec števila prebivalcev v posameznih občinah posebno med letom 1910 in 1921, saj je divjala v tem času svetovna vojna in je bil večji del Goriške skozi dolga leta krvavo vojno polje. Toda z edino izjemo Gorice ni opaziti v nobeni od vojne popolnoma uničenih ali hudo prizadetih občin posebno znatnega nazadovanja v tej dobi.

Edino Gorica je v letih, za katera imamo točnejše podatke, namreč od leta 1869. dalje, rastla, tako da ima danes skoro dvakrat toliko prebivalcev kakor pred 70 leti. Vse ostale občine niso bistveno izpremenile števila prebivalcev. Veliko jih je v tem času celo nazadovalo, saj jih ima danes več kot polovica manj prebivalcev kakor leta 1869; namreč: Bovec, Breginj, Čepovan, Črniče, Dolenje, Grahovo, Grgar, Kal, Kanal, Kobarid, Kojsko, Komen, Marijan, Miren, Opatjeselo, Rihemberk, Soča, Sv. Križ, Sv. Lucija, Šempas, Štanjel, Št. Vid, Temenica in Trnovo. V 28 občinah (od 42) pa je danes število prebivalcev manjše kakor ob zadnjem ljudskem štetju pred vojno leta 1910. (Bovec, Čepovan, Črniče, Dobrovo, Dolenje, Dornberg, Fara, Grahovo, Grgar, Idrija, Kal, Kanal, Kobarid, Kojsko, Komen, Kopriva, Marijan, Miren, Opatjeselo, Renče, Rihemberk, Sv. Križ, Sv. Lucija, Šempas, Štanjel, Št. Vid, Temenica in Trnovo).

Dežela ne more pač prehranjovati vseh prebivalcev. Zaradi tega, pa tudi iz političnih razlogov zapušča naš človek domači kraj. Ker se izseljuje predvsem mladina, gre vzporedno z izseljevanjem tudi padec rojstev in s tem pojemanje prirodnega naraščaja. Tako nastale vrzeli v številu prebivalcev ne more zamašiti ne izredno visoko število vojaštva ne masa tujih priseljencev. Goriška pokrajina je obsojena na stagnacijo prebivalstva in je izpostavljena počasnemu, toda sistematičnemu preobraževanju njegove strukture v narodnem pogledu.

Popravek: V I. delu, ki govori o Tržaški pokrajini, naj čitatelj popravi v razvidnici I. na str. 230 prebivalstvo Trsta v letu 1910. pravilno v 229.510 mesto 269.510. V isti tabeli je pravilni datum štetja leta 1880. 31. XII. (ne 21. XII.).